

5. Analyse

In dit hoofdstuk destilleren we op basis van de bevindingen en conclusies daaruit, drie hoofdconclusies. Deze geven gezamenlijk antwoord op de onderzoeksvragen 'welke meerwaarde heeft de Paardenberg in de wijk Transvaal?' en 'aan welke behoeften komt de Paardenberg tegemoet?'.

5.1. De Paardenberg is een belangrijke schakel in de participatiesamenleving

In dit onderzoek hebben we het aanbod van de Paardenberg vergeleken met dat van andere reguliere organisaties (zorg- en welzijnsorganisaties) en met dat van religieuze organisaties. In vergelijking met reguliere organisaties zien we dat er op het eerste gezicht overlap zit in aangeboden activiteiten en ondersteuning, maar dat de organisaties vanuit een heel ander vertrekpunt werken. Reguliere zorg- en welzijnsorganisaties werken vanuit een opdracht van de overheid. Ze krijgen doorgaans ook expliciete opdrachten mee vanuit de overheid, en worden op basis daarvan gefinancierd. Wanneer we kijken naar de religieuze organisaties dan zien we dat deze meestal vanuit een missie werken om het geloof te verspreiden, en om dat te bereiken of als aanvulling daarop, maatschappelijke ondersteuning, te bieden.

De huidige zorg- en welzijnsstructuur is gedecentraliseerd sinds 2015, en de verantwoordelijkheid voor het welzijn van burgers is volledig bij gemeenten komen te liggen. Gelijktijdig met de overdracht van taken, vond er een bezuiniging plaats vanuit de gedachte dat de overheid de zorg efficiënter en goedkoper kon organiseren. De gemeente opereert immers dicht op de burgers. Met deze overgang van zorgtaken naar de gemeente ontstond er ook een 'paradigmashift'. Niet langer is de overheid verantwoordelijk voor het verzorgen van de behoeften van burgers die ondersteuning nodig hebben, zoals in de vroegere verzorgingsstaat, maar burgers zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen wel en wee en dat van hun omgeving. Bij persoonlijke problemen worden burgers aangespoord om die zelf op te lossen, samen met hun netwerk, voordat hulp geboden wordt vanuit de overheid en door de overheid gesubsidieerde organisaties. In de 'participatiesamenleving' wordt gewerkt volgens het uitgangspunt van zelfredzaamheid. Voor zorg- en welzijnsorganisaties betekent dat een

'kanteling' of een 'transitie', waarbij problemen zoveel mogelijk voorkomen moeten worden en de cliënt zelf de regie heeft. Wanneer cliënten bij zorgorganisaties terecht komt wordt er een plan met ze gemaakt, om zo snel mogelijk weer verder te kunnen in het leven en wordt er gekeken hoe ze hun eigen netwerk ook voor dat plan kunnen gebruiken.

Het voorveld speelt in de participatiesamenleving een belangrijke rol. Voor dat voorveld vinden we online vele definities, maar hiermee bedoelen wij de voorzieningen rondom de inwoner, die hij kan inzetten voordat hij van professionele hulp gebruik gaat maken. Dus 'eigen kracht', mantelzorgers en vrijwilligersorganisaties. De Paardenberg vervult deze voorveld functie. Vanuit de gesprekken in de intake, de koffie inloop en de een-op-een gesprekken met de diaconaal werker, komen signalen van levensproblematiek op tafel en kan hier direct op gereageerd worden. Soms met een luisterend oor en soms door directe praktische ondersteuning te bieden. In die zin heeft de Paardenberg een preventieve functie en voorkomt het (soms) dat bezoekers gebruik moeten maken van zwaardere zorg.

Zoals aangegeven heeft de Paardenberg ook de functie van vangnet of achtervang. Deze functie wordt in literatuur over de zorg of de participatiesamenleving niet gedefinieerd, maar hiermee bedoelen we dat de Paardenberg ook aan de achterkant van de zorgketen een functie heeft. Als mensen niet meer ergens anders terecht kunnen, uitbehandeld zijn, niet (meer) aan de voorwaarden voor hulp elders voldoen, dan kunnen ze toch nog terecht bij de Paardenberg.

Wat we zien is dat de bezoekers -wanneer ze bij de Paardenberg aankloppen- vaak al in contact zijn met diverse andere zorginstanties en de overheid. Waar deze organisaties concrete hulp bieden, kan de Paardenberg

soms wat extra mentale ondersteuning bieden. Dus ook tijdens de behandeling vanuit andere organisaties, biedt de Paardenberg aanvullende ondersteuning waarvoor binnen andere organisaties niet altijd ruimte is. We zien dat de wijkbewoners van Transvaal eigenlijk invulling geven aan de uitgangspunten van de participatiesamenleving. Juist vanuit hun culturele achtergronden is het belangrijk om problemen eerst met hun eigen familie en netwerk te bespreken en op te lossen. Maar de problemen in deze wijk zijn groot. Problemen hangen met elkaar samen en mensen ervaren vaak verschillende soorten problemen. Tussen bijvoorbeeld armoede en gezondheid bestaat een stevige correlatie. Bovendien hebben in Transvaal veel mensen problemen. Dat betekent dat de netwerken van mensen minder draagkracht zullen hebben dan in andere wijken. Het netwerk is in zichzelf niet sterk. Daar komt nog bij dat problemen waar in de eigen cultuur een taboe op heerst, niet besproken kunnen worden in de eigen kring. Tot slot kent de wijk veel 'nieuwkomers' die een beperkt netwerk hebben. Kortom, ondanks dat de bewoners waar mogelijk invulling geven aan zelfredzaamheid en problemen oplossen in hun eigen netwerk, zijn de problemen te groot en het netwerk niet sterk genoeg om problemen zelf op te lossen. Ondersteuning is noodzakelijk.

Niet alleen de positie van de Paardenberg in de zorgketen maakt de organisatie verschillend van reguliere zorg- en welzijnsorganisaties. De Paardenberg werkt volgens de presentieleer. Hieraan ligt een onvoorwaardelijkheid ten grondslag; er hoeft niets tegenover de hulp gesteld te worden. In de Paardenberg wordt er van de ander niets gevraagd, geen wederkerigheid in bijvoorbeeld veranderen van eigen gedrag of evangelisatie. Er wordt niet geoordeeld over de hulpontvanger. Daarmee gaat werken vanuit de presentieleer, op veel punten diametraal in tegen de (impliciete) uitgangspunten van de participatiesamenleving

en organisaties die binnen dat paradigma hun werk doen. De punten waarop de Paardenberg anders werkt, ten opzichte van professionele (overheidsgefinancierde) organisaties, hebben we op een rij gezet in onderstaande tabel.

Professionele organisaties in de participatiesamenleving	De Paardenberg vanuit de presentieleer
Zelfredzaamheid stimuleren om zo min mogelijk een beroep te hoeven doen op de organisatie	Onderdeel worden van het leven en netwerk van de inwoner
Onder voorwaarden mogen helpen. Begint bij specificatie van de doelgroep.	Onvoorwaardelijke bijstand. Veel tijd en ruimte. Er zijn voor wie dat nodig heeft. Aansluiten bij eigen taal en bij behoeften
Specialisatie. Organisaties richten zich op onderdeel van de problemen	Generalisatie: voor alle vragen kan men terecht. Mens wordt ook als geheel gezien
Participatieladder is uitgangspunt waarbij een zekere mate van vooruitgang wordt nagestreefd.	Men is goed zoals hij is. Er wordt niets terugverlangd voor de gegeven hulp

In de tabel staan de kenmerken van de verschillende manieren van werken tegenover elkaar. Maar in de praktijk zien we vooral dat het werken (zorgen) vanuit de presentieleer een belangrijke toevoeging is op andere (reguliere) zorg en ondersteuning. Het zijn van een voorveldfunctie en een vangnet aan de achterkant zijn noodzakelijke functies die in een participatiesamenleving ingevuld dienen te worden om deze te kunnen doen slagen. Daarvoor zijn organisaties als de Paardenberg, die op een andere manier werken, daardoor op een andere manier cliënten aanspreken en op een andere tijdstip in hun leven betrokken raken, van grote toegevoegde waarde. Vanuit het perspectief van de cliënt is het van grote waarde om gedurende

een problematische fase in zijn of haar leven, een partij te vinden die onvoorwaardelijk klaar staat met een kop koffie, een luisterend oor en aanvullende ondersteuning waar dat nodig is. Het maakt het mogelijk te kunnen blijven meedoen in de maatschappij, en als persoon gezien en erkend te blijven worden.

5.2. De Paardenberg helpt mensen te helpen

In dit onderzoek spraken we veel mensen, die met grote sociale problematiek kampen. Die dakloos zijn, ongedocumenteerd, arm en soms problemen met hun gezondheid hebben. Het is ons opgevallen dat ook deze mensen, waar mogelijk, anderen zullen helpen. Ook uit literatuur blijkt dat mensen veel liever een ander helpen, dan zelf geholpen worden (Tonkens, Bregman 2019). Dat zorgt zelfs voor een zogenaamd 'altruïstisch overschot'; er is in ons land meer aanbod beschikbaar dan er vraag is als het gaat om hulp. We concluderen daarmee dat de functie van een ander kunnen helpen, van groot belang is voor de hulpgever. Het kunnen geven van hulp draagt bij aan een gevoel van ertoe doen, van eigenwaarde. Als een betaalde baan bijvoorbeeld geen optie is, dan kan bijdragen aan iemand anders leven, voldoening geven en een plek in de maatschappij.

Net als dat hulp geven, ook in andere culturen, een hoge status heeft, heeft het ontvangen van hulp ook een status. In veel culturen is het krijgen van hulp van vreemden of professionals, iets zieligs. Niet kunnen leunen op je eigen familie of netwerk, is in die culturen pas 'echte armoe'. Dat maakt ook dat er vanuit die culturen een drempel is om hulp te vragen aan professionele organisaties. Des te belangrijker is het daarom dat de Paardenberg zoveel mogelijk onderdeel is van het 'gewone' wijkleven. Door voor een kop koffie, of een leuke en zinvolle activiteit terecht te

kunnen, is de Paardenberg een vertrouwde plek voor wijkbewoners. De plek en de vrijwilligers maken dan deel uit van het reguliere netwerk van de wijkbewoner. Daarmee wordt de stap om hulp te vragen als dat nodig is, ook veel kleiner.

Van de 'gever' van de hulp wordt vanuit de presentieeler vooral gevraagd nabij te zijn en iemands lijden samen met die persoon te ondergaan en te verdragen. Op die manier is vrijwilligerswerk -in de zin van iets voor een ander doen- in theorie voor eenieder weggelegd. Dat maakt ook het vrijwilligerswerk in de Paardenberg relatief laagdrempelig. Het maakt dat de ontvanger van hulp bij de Paardenberg op den duur zich ook zelf in zou kunnen zetten om iets voor een ander te betekenen. Daarmee is er ook weinig verschil tussen de gever en de ontvanger van hulp, in tegenstelling tot professionele organisaties waarin de zorgverlener een professional is en er dus automatisch een afstand is tussen gever en ontvanger.

5.3. De Paardenberg geeft houvast

In de vorige paragrafen hebben we al aangegeven hoe het werken vanuit de presentieeler meerwaarde heeft voor de wijkbewoners en de doelgroep. Maar ook in bredere zin kan het geloof helpend zijn voor deze doelgroep. Het werken vanuit de presentiemethodiek is werken vanuit een verhaal. Werken vanuit de Bijbel, met Jezus 'werkwijze' als voorbeeld. In een brief aan het bestuur van de Protestantse gemeente Den Haag met de titel 'Geloven Gaandeweg' uit 2011, tekenden medewerkers van Stek op: "Zij 'lopen in' bij onze vrijwilligers en bij ons en wij trekken een poosje – en vaak langere tijd - met elkaar op. Onze christelijke herkomst en bezieling verdoezelen we daarbij niet – we worden terecht ook uitgedaagd door onze bezoekers om ze te articuleren. Wij vertellen met andere woorden Het Verhaal, maar vaak

met andere woorden. Wij Leven het Verhaal: onze bezieling blijkt uit onze attitude, uit de manier waarop we er voor de ander willen zijn, de openheid, het respect, onze trouw in relaties en de bereidheid om te luisteren en de ander het subject te laten zijn van veranderingsprocessen – alle facetten van de werkwijze die gewoonlijk met het woord ‘presentiebenadering’ wordt samengevat.”

Dat verhaal van presentiebenadering kan dus ook vanuit het geloof houvast geven. Het is een wezenlijk ander verhaal dan het (impliciete) verhaal van de participatiesamenleving, waarin doorklinkt dat je het zelf moet kunnen doen, dat de mens maakbaar is en zelf verantwoordelijk voor zijn lot, dat iemand een netwerk moet hebben, dat je om hulp moet kunnen vragen, dat je je hulpvraag op zijn minst moet kunnen verwoorden. Voor de doelgroep van de Paardenberg, die problemen heeft op het vlak van de basisbehoeften van het leven, zijn deze uitgangspunten van het verhaal van de participatiesamenleving vaak te veel gevraagd. Dan is Het Verhaal achter de presentiebenadering veel genadiger dan het verhaal van de participatiesamenleving. En biedt het bovendien een houvast en een realistischer perspectief: je bent goed zoals je bent, en ook vanuit je eigen mogelijkheden ben je van toegevoegde waarde en kan je goed doen.

Wij kunnen ons goed voorstellen, naar aanleiding van de vele gesprekken, dat mensen die het moeilijk hebben ook een verhaal/boodschap nodig hebben dat ook voor hen inclusief, haalbaar, invoelbaar is. Dat het geloof belangrijker wordt als houvast als het moeilijker met je gaat. En dat het geloof dus ook een wezenlijke rol speelt in het bezoeken van een buurt- en-kerkhuis. Dat ligt misschien voor de hand, maar in het vorige hoofdstuk beschreven we al dat het spreken over en het beleven van het geloof dat wij wel hebben gezien bij de Paardenberg, lang niet door alle vrijwilligers

en medewerkers gezien en herkend wordt (zo bleek uit de sessie van 11 november). Dat komt mogelijk door het impliciete uitdragen van de presentiebenadering zoals dat gebruikelijk is. Maar voor de doelgroep zou het van groot belang kunnen zijn hier meer expliciet aandacht voor te hebben.

We lezen in de brief ‘Geloven Gaandeweg’: ‘Als mensen worstelen met problemen of met zichzelf, dan stopt dat niet op het moment dat er een viermoment begint. Sterker nog: de behoefte aan dergelijke viermomenten komt zelfs voort uit zo’n worsteling. Zij dragen die worsteling mee naar binnen en hun verhalen worden onderdeel de gemeenschappelijke bezinning.’

In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op hoe deze functie van spiritueel houvast verder vormgegeven zou kunnen worden in de Paardenberg.

DE PAARDENBERG

De Paardenberg

De rol en positie van de Paardenberg in Transvaal